

КАРАКТЕРИСТИКЕ САВРЕМЕНИХ ВОЈНИХ ОПЕРАЦИЈА

Пуковник др Раде Славковић, пуковник Миле Јелић,
мајор Саша Вељковић*

Поред димензија оперативног окружења, на карактер војних операција утичу одређени чиниоци, који су кроз историју задржали исто име, само су се на различити начин испољавали, у складу са националним интересима и стратегијама, организацијом и структуром војске и осталих снага одбране, развојем технологије, географским положајем и међународним односима, као и свим димензијама времена. Бројност карактеристика савремених војних операција, изведених употребом мултинационалних снага у ратовима и мировним операцијама широм света после хладног рата, указује да су војне снаге суочене са великим бројем различитих ситуација и проблема и много варијанти и могућих решења. Савремено окружење намеће проблеме за чије решење се тражи целовит прилаз и сагледавање свих аспеката и, често, одступање од утврђених шаблона ради остваривања тактичких, оперативних и стратегијских циљева.

* Аутори раде на Универзитету одбране у Београду, Војна академија

Живимо у времену све бржих, драматичнијих, комплекснијих, непредвидљивијих промена, које све више утичу на планирање, припрему и извођење борбених и/или неборбених активности у операцијама. Деведесете године прошлог века и почетак двадесет првог века, уместо опасности од избијања симетричних сукоба, донео је и нове изазове, ризике и претње, као што су: сепаратистичке тежње, национални и верски екстремизам, тероризам, организовани криминал, сајбер претње и слично. Војсци Србије су у складу са стратегијско-доктринарним документима додељене мисије и задаци и она је носилац или учествује у различитим операцијама. Технолошки, економски, политички, друштвени и други фактори ути-

чу на убрзање промена па се, у том смислу, и од наука одбране траже нови концепти супротстављања наведеним изазовима, ризицима и претњама. Без обзира на то о којој се операцији ради, а у складу са савременим изазовима, планирање, припрема и извођење операција представља веома сложен процес.

Разматрање појма операције као војноисторијске и савремене појаве, значајно је за дефинисање савремених карактеристика операције. Такође, савремени услови у којима се изводе операције одређују карактеристике савремених операција.

Развој операције

Уколико операцији приступамо парафразирајући Хераклитове мисли, она се „никада неће окупати два пута у истој реци”, јер река стално тече, и операција се никада неће изводити у истом окружењу и под истим околностима.

На основу теоријског и практичног сазнања о историјском развоју операције могу се уочити разлике и сличности у дефинисању појма и проникнути у садржину операције. На тај начин нуде нам се битне референце које могу одговарати савременим карактеристикама операције и обликовати даље тенденције развоја тог појма.

Младенко Чолић је у књизи „Преглед операција на југословенском ратишту 1941–1945” настојао да идентификује, анализира и систематизује операције изведене од јула 1941. до маја 1945. године, утврди њихове битне карактеристике и дочара најзначајнија искуства и поуке. У наведеној књизи он наводи да је преломна тачка у настанку операције наступила крајем 18. и почетком 19. века, када је појам операција означавао операцијску основицу, операцијски правац и објекат.¹

Енглески писац Хенри Лојд (1729–1783) дефинише „операцијску линију” као комуникацију од магацина ка циљу којем се креће војска против непријатеља и којом се снабдева. Француски војни писац Анри Жомини (1799–1869) говори о операцијској основици, операцијском објекту, стратегијском и операцијском фронту, стратегијском положају и одбрамбеној линији. Посебно је значајан његов појам операцијске зоне, коју је формулисао као део ратишта, као просторију на којој се води операција.²

¹ Чолић, М.: *Преглед операција на југословенском ратишту 1941–1945*, ВИИ, Београд, 1988, стр. 1.

² Исто, стр. 2.

У Првом светском рату операција је дефинисана као највиша категорија оружане борбе. Дотадашња подела операције на две временске, просторно и по циљу раздвојене радње – покрет и битку, дефинитивно се одбацује. Основни садржај операције чини укупност борбених дејстава, стратегијско-оперативног значаја на великом простору, истовремено или у различито време, обједињених јединственим планом и циљем.³

У периоду између Првог и Другог светског рата постојала су различита схватања о физиономији и садржају будуће операције. У разради теоријске мисли и практичних решења најдаље су отишли совјетски теоретичари, а после њих Немци. Немци су, користећи совјетска достигнућа, минуле ратове и савремена борбена средства, главну пажњу усмерили на припрему и вођење нападних операција, што је произашло из офанзивне концепције рата – „блиц крига”, где се скоро све заснивало на изненађењима, силини почетног удара, маневру и високом темпу наступања. За совјетског маршала Михаила Тухачевског ударну снагу чине снажна авијација, као и оклопне и моторизоване трупе, и ваздушни десант, јер управо та гипкост и динамичност представљају њено основно обележје и савременост. Владимир Тријандафилов, као и Тухачевски, указује на основна обележја савремене операције, посебно наглашавајући њихову дубину, трајање и замах у целини. Међутим, стаљинским чисткама 1936–1939. године заустављена је војно-теоретска мисао совјетских теоретичара, тако да је Црвена армија била осиромашена у домену оператике када је ушла у Други светски рат, јер су убијени сви њени творци и креатори.⁴

Мосор је 1938. године у делу „Оператика” поставио основе за потпуније појмовно одређење операције, истичући: „Овде се не ради о организацији краткотрајне борбе изведене на једном правцу, већ о усклађивању неколико борби, односно низа борби од неколико дана, изведених засебно на неколико праваца, често врло удаљених међусобно. Та комбинација дејстава по више праваца ка једном циљу помоћу неколико групација разне јачине и састава представља основну одлику операције”.⁵

У Другом светском рату су до тада позната средства оружане борбе усавршавана и бројно повећана, посебно авијација и тенкови, а појавила се и реактивна артиљерија, усавршила су се средства против-

³ Исто, стр. 2.

⁴ Исто, стр. 4.

⁵ Нинковић, Ј.: *Теоријске основе оператике*, ВИЗ, Београд, 1985, стр. 14.

ваздушне одбране, везе, инжињерије и др., развиле су се ваздушно-десантне јединице и прошириле функције морнарице. Истовремено, операција је доживела свој највећи развитак и најширу примену. Сва сложенија и важнија борбена дејства која су вођена на копну, мору и у ваздушном простору извођена су као операције. Доминирале су нападне и одбрамбене операције, а извођене су и ваздухопловне, ваздушнодесантне, поморске, поморскодесантне, комбиноване (заједничке) операције и операције партизанских снага.⁶

У Ратној служби ЈНА, из 1964. године, операција је дефинисана као: „... скуп бојева, борби и других борбених дејстава која се изводе по јединственој замисли и плану ради постизања оперативног или стратегијског циља. У операцији се комбинују и преплићу разноврсна борбена дејства: напад, одбрана, гоњење, одступање, маршевање и сл., која су у датој ситуацији најцелисходнија и усмерена су на постизање циља операције. Она се изводе повезано по циљу и времену, одвојено по простору, како по дубини, фронту и позадини, тако и по ширини – на једном или више праваца”.⁷

Совјетски генерал Арушањин дефинише операцију као: „... низ нуклеарних удара, бојева, судара као и маневара који се остварују заједничким напорима здружених оперативних јединица различитих видова оружане силе, усмерених јединственом замисли ка постизању оперативног или стратегијског циља”.⁸

У Војној енциклопедији операција је дефинисана као: „... целокупност упоредних (једновремених) и узастопних дејстава која се изводе координирано и организовано по јединственој замисли и плану на јединственом простору (територији, акваторији) и у одређеном времену – раздобљу ради постизања оперативних или стратегијских циљева... Операције су најсложеније и често највиши облик борбених дејстава; изводе их обично здружене формације већег састава (армија, група армија, фронтови и др.), а у одређеним условима и мање снаге – групе бригада и дивизија када се таквом акцијом постижу оперативни циљеви”.⁹

Душан Вишњић дефинише операцију као: „... највишу конкретну форму оружане борбе, најкомплекснију категорију сукоба снага (дела) зарађених страна, мултимедијски, дисконтинуелни процес (поја-

⁶ Чолић, М.: *Преглед операција на југословенском ратишту 1941–1945*, ВИИ, Београд, 1988, стр. 5.

⁷ Нинковић, Ј.: *Теоријске основе оператике*, ВИЗ, Београд, 1985, стр. 14.

⁸ *Исто*, стр. 14.

⁹ *Исто*, стр. 14–15.

ва) више једновремених и узастопних бојева и безброј борби, покрета и других борбених радњи и делатности осталих субјеката оружане борбе, обострано планираних и изведених у условима недовољног познавања противника чијим исходом победници стичу, а побеђени губе стратегијске, оперативне или тактичке предности у даљем вођењу ратних дејстава”.¹⁰

Јово Нинковић у делу *Теоријске основе оператике* дефинише операцију као „... највиши и најсложенији облик борбених дејстава којим се, према јединственом плану, на одређеном простору и за одређено време, обједињавају и усмеравају бојеви, борбе, тактичке борбене радње и друге активности јединица оружаних снага и других снага ... ради остваривања јединственог оперативног или стратегијског циља”.¹¹

У страним изворима постоји низ дефиниција у којима се, такође, откривају опште и битне карактеристике савремених војних операција.

У НАТО речнику појмова и дефиниција дата је следећа дефиниција операције: „... дејство оружаних снага или реализација стратегијских, тактичких, логистичких, вежбовних или административних војних задатака, као и вођење борбе, укључујући покрет, снабдевање, напад, одбрану и маневре ради остваривања циљева у бици или кампањи”.¹²

У приручнику војске САД ФМ 3-0 операција се дефинише као „...војна акција извршавања стратегијских и тактичких, логистичких и административних војних задатака као и обуке; процес извршавања борбених задатака укључујући ту покрете, снабдевање, напад, одбрану и маневре који су неопходни за остваривање циљева сваке битке у оквиру неке војне кампање”.¹³

Једна од дефиниција операције наводи се у приручнику *Заједничка начела борбених дејстава оружаних снага НАТО*, при чему се истиче да је операција „... процес вођења борбе који се остварује извођењем напада, одбране и дејстава успоравања са циљем да се изврши задатак. Она укључује кретање, маневар и логистичко обезбеђење снага”.¹⁴

¹⁰ Преузето из: Нинковић, Ј.: *Теоријске основе оператике*, ВИЗ, Београд, 1985, стр. 16

¹¹ Нинковић, Ј.: *Теоријске основе оператике*, ВИЗ, Београд, 1985, стр. 21.

¹² NATO STANDARDIZATION AGENCY, *NATO Glossary of terms and definitions*, 2013, 3-0-2

¹³ HEADQUARTERS DEPARTMENT OF THE ARMY, *FM 3-0 Operations*, 2008.

¹⁴ Преузето од: Ковач, М.: *Појам и класификација операција*, чланак, *Нови гласник* бр. 3–4/2010, Медија центар „Одбрана”, Београд, 2010, стр. 14.

У складу са поимањем савремене војне операције на Западу операција је дефинисана и у доктринарним документима Војске Србије као „... скуп борбених и/или неборбених активности, покрета и других акција, које се предузимају по јединственој замисли ради остваривања општег циља различитог значаја”¹⁵.

На основу наведених дефиниција закључујемо да је операција третирана у зависности од степена развијености теорије оператике, као и доктрина држава, односно, у том тренутку актуелном организацијом војске и физиономијом оружане борбе. Анализајући презентоване дефиниције операција, свака од њих открива неко значајно својство, односно карактеристику.

За означавање својства операције коришћено је више различитих израза као што су: целокупност, укупност, скуп, процес, облик, низ (више) акција итд. Целокупност (укупност) даје карактеристику да се операција изводи по јединственом плану, координисаним снагама, на одређеном простору и у одређеном времену, као и да обухвата разне борбене и неборбене садржаје. Скуп означава да је операција сложена појава и да је чини више различитих елемената, али оних који

¹⁵ Доктрина операција Војске Србије, Медија центар „Одбрана”, Београд, 2012, стр. 32.

су међусобно повезани јединственим планом и јединственом замисли. Као процес операција се дефинише, јер она није предмет или статична појава већ има своје фазе и у оквиру њих етапе (почетак и завршетак), као и каузалне везе у односу на оружану борбу у целини и ниже облике борбених дејстава. Облик произилази из форми и нивоа оружане борбе, а низ карактерише операцију управо у једновременом одвијању појединих нивоа оружане борбе и сложене организационо-планске карактеристике.¹⁶

На крају, у свакој војној операцији реч је о томе да се оствари циљ, постигне резултат на стратегијском, оперативном или тактичком нивоу. На то морају бити усмерени сви напори: војни, политички, економски и друштвени.

Оперативно окружење и чиниоци

Све до пре двадесетак година могло се релативно лако одговорити на питање: што значи успех у војним операцијама. Најједноставнији одговор био би да је то победа у оружаном сукобу који воде две регуларне војске, односно победа у сукобу који је највећим делом симетричан, односно који је по начину употребе оружане силе конвенционалног карактера. У оваквој врсти оружаног сукоба зарађене стране имају сличан састав оружаних снага по величини и развијености борбене технике, доктрине, материјалних ресурса, тактичких, оперативних и стратегијских циљева. У складу с тим, била је усмерена организацијска структура, опрема и обука војске.

После хладног рата, ишчезавањем биполарног света, човечанство се ипак није ослободило ризика и претњи по мир и стабилност. Напротив, оружани сукоби остали су и даље део наше реалности, а поред њих појавили су се нови безбедносни изазови, ризици и претње, који могу бити војне и невојне природе. Анализирајући савремене оружане сукобе, можемо лако приметити одређене промене. Асиметрични изазови су све заступљенији, а модерно ратовање се, углавном, не развија на линеаран начин.

Непријатељ није увек очигледан, нити се лако може идентификовати. Ратовање се не одиграва само на бојном пољу, већ све чешће у комплексном грађанском окружењу. Доступност и масовна примена високософистициране технике и технологије уводи нас у еру електронског и информационог ратовања, уз примену прецизног, ра-

¹⁶ Нинковић, Ј.: *наведено дело*, стр. 17–22.

зорног и великодометног наоружања. Ова нова парадигма променила је констатацију о успеху војне операције. Победник је она страна која се брже прилагођава насталим променама, која располаже са више информација и која их правовремено експлоатише, односно брже анализира ситуацију и реагује. У вези с тим потврђује се мисао Чарлса Дарвина који каже да „током еволуције не преживљавају оне врсте које су најјаче, нити оне најинтелигентније, већ оне које су најприлагодљивије променама”.

Операције се планирају, припремају и изводе у сложеним условима и под утицајем различитих фактора. Скуп услова у којима се употребљавају снаге у операцији на основу одлука команданта, и утичу на њен коначни исход, представљају оперативно окружење.¹⁷

Оперативно окружење има више димензија: физичку, економску, социјалну, технолошку, информациону, војну, временску и политичку. У свим овим димензијама треба остварити повољан утицај како би операција била успешна.

Поред димензија оперативног окружења, на карактер операције утичу одређени чиниоци који су, углавном, идентични у теоријама највећег броја земаља: циљ, снаге, простор, време и информације.¹⁸ Наведени чиниоци су кроз историју задржали исто име, само су се на различити начин испољавали, у складу са националним интересима и стратегијама, организацијом и структуром војске и осталих снага одбране, развојем технологије, географским положајем и међународним односима, као и свим димензијама времена.

Чиниоци операција димензионирају и обликују војну операцију, плански се повезују у јединствену целину која чини војну операцију усмерену ка остварењу постављеног циља у конкретној мисији.¹⁹

С обзиром на то да су наведени чиниоци истовремено и параметри за утврђивање нивоа оружане борбе, односно борби, бојева и битака, потребно је идентификовати и одређене оперативне норме, тј. квантитативна својства као што је зона операције, јачина снага, време трајања итд.²⁰

Циљем се означава крајње жељено стање операције које треба остварити. Снаге представљају људске и материјалне ресурсе са својим квалитативним и квантитативним обележјима. Простор је географ-

¹⁷ Доктрина операција Војске Србије, Медија центар „Одбрана”, Београд, 2012, стр. 15.

¹⁸ Око „доктрине” као чиниоца операције постоји несугласје у нашој доктринарној теорији. У доктринама КоВ и В и ПВО доктрина је чинилац операције, а у Доктрини операција ВС није, што доводи до забуне код људи који се баве овом проблематиком.

¹⁹ Доктрина операција Војске Србије, Медија центар „Одбрана”, Београд, 2012, стр. 24.

²⁰ Нинковић, Ј.: *наведено дело*, стр. 22–23.

ски појам који обухвата територију, ваздушни простор и унутрашње пловне путеве на којима се изводи операција. Време као чинилац при извођењу операција комплексна је величина. Оно укључује неколико интервала, који имају свој почетак, ток и завршетак. Информација је чинилац који је нов у односу на ранију теорију и праксу наука одбране. Информације пружају потпунију слику о оперативном окружењу, смањују неодређеност, неизвесност и ризик и омогућавају успешно командовање у операцијама. Обрађена и пренета у реалном времену информација повећава брзину командовања, смањује време трајања циклуса одлучивања на свим нивоима и омогућава иницијативу и надмоћност у оружаном сукобу.²¹

Димензије оперативног окружења и чиниоци операције међусобно су повезани и одређују услове у којима се планира, припрема и изводи операција. Тако, на пример, физичка димензија је у вези са простором и учесницима (снагама) у операцијама, временска димензија у интеракцији са временом, политичка са циљем (националним интересима), социјална и информациона са информацијама (нпр. медији), технолошка и економска димензија у вези са снагама.

²¹ Доктрина операција Војске Србије, Медија центар „Одбрана”, Београд, 2012, стр. 25–27.

Брзи технолошко-технички напредак у свим областима друштва условио је развој новог, савременог, убојитијег и прецизнијег наоружања и војне опреме. Већа брзина извођења борбених дејстава утицала је на повећање брзине маневра јединица на бојном пољу. Савремено командовање и руковођење, оптерећено великим бројем података које је потребно обрадити и пренети, има све мање времена за доношење одлука о активностима својих јединица. У предности је она страна која доноси одлуке о својим активностима на основу правовремених, поузданих и тачних података и информација.

Карактеристике операција

У складу са модерним поимањем операције, као и утицаја оперативног окружења и чинилаца, може се идентификовати више карактеристика савремених операција.

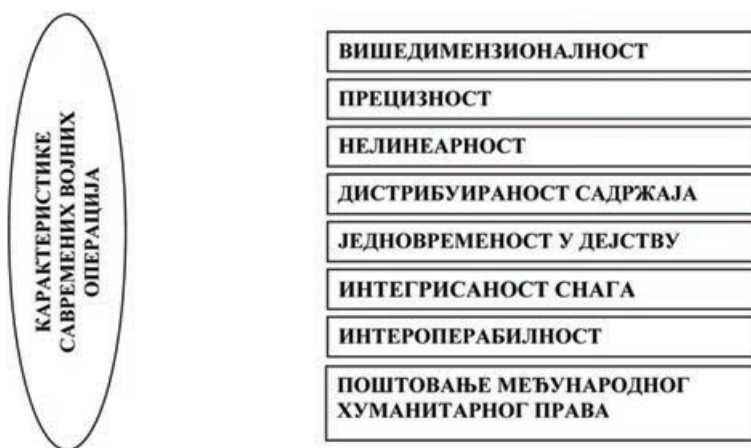
Душан Вукичевић у књизи „Операције у миру” даје неке карактеристике савремених операција, при чему чиниоце и димензије оперативног окружења класификује као заједничке карактеристике савремених операција, а у посебне карактеристике сврстава следеће: (1) нелинеарност у физичком простору, (2) асиметричност, (3) интегрисаност снага и обезбеђења, (4) дистрибуираност, (5) доминантан маневар, (6) прецизност, (7) свеобухватну заштићеност, (8) фокусирану логистику, (9) информациону супериорност, (10) мултидимензионалност у простору и (11) једновременост.²²

Митар Ковач у основне карактеристике савремених операција убраја: (1) коришћење високософистицираног оружја и опреме, ради постизања што веће надмоћи над непријатељем и остварења дефинисаних циљева, (2) наношење удара по читавој дубини непријатељевог распореда, (3) селективно наношење удара не само по оружаним снагама непријатеља већ и по његовим најважнијим привредним и инфраструктурним објектима, који имају непосредан и значајан утицај на ток и исход сукоба, (4) растреситост распореда снага у операцији, (5) повећање брзине извођења операција, (6) усклађеност дејства снага у операцијама, (7) организацију садејства видовских, родовских и специјалних јединица, (8) економију снага у операцији, (9) високу активност јединица и непрекидност извођења борбених дејстава и (10) честе маневре снагама.²³

²² Вукичевић, Д.: *Операције у миру*, ВИЗ, Београд, 2009, стр. 19–21.

²³ Ковач, М.: „Појам и класификација операција”, чланак, *Нови гласник* бр. 3–4/2010, Медија центар „Одбрана”, Београд, 2010, стр. 13.

Све наведене класификације и карактеристике заслужују пажњу, али можемо закључити да је њихова суштина иста. Војска Србије прати савремена кретања у вези са припремама и извођењем операција и прихвата њихове карактеристике у савременим условима, што се може видети и по основним карактеристикама савремених војних операција које се наводе у *Доктрини операција Војске Србије*: (1) вишедимензионалност, (2) прецизност, (3) нелинеарност у времену и простору извођења, (4) дистрибуираност садржаја, (5) једновременост у дејству, (6) интегрисаност снага, (7) интероперабилност и (8) поштовање међународног хуманитарног права у употреби војне силе.²⁴

Шема 1. Карактеристике савремених војних операција

Вишедимензионалност подразумева да се у савременим операцијама превазилазе традиционалне физичке димензије простора (дужина, ширина, дубина и висина), а укључује политичка, социјална, економска, технолошка и информациона димензија. Људски ресурс (војно особље) и даље је централни у свим разматрањима, али се не искључује цивилно становништво на простору на којем се изводи операција, већ му се, напротив, даје већи значај. Савремено наоружање и средства омогућавају да се операције изводе на ширем простору, уз повећани темпо извођења операција, који обухвата и електромагнетни спектар.

²⁴ *Доктрина операција Војске Србије*, Медија центар „Одбрана”, Београд, 2012, стр. 23.

Прецизност у извођењу савремених операција подразумева и синхронизацију²⁵, а она је омогућена са три компоненте: (1) правовремене и тачне информације за доношење рационалних одлука, (2) обједињавање информација у јединствену оперативну слику бојишта и (3) симулација којом се омогућава да се елементи војних снага формирају на основу кризе која се развија. Наведене компоненте дају нов квалитет планирању, припреми и извођењу операција кроз оптималан развој и распоређивање снага, извршавање задатака, прецизан маневар и ватрену подршку, повећану заштиту снага и оптималну логистику.

Нелинеарност има најизраженију конекцију са физичким простором, мада не треба занемарити ни друге димензије. У нелинеарним системима мала промена на улазу може изазвати велике промене на излазу, а може се догодити да до промене уопште не дође. У савременим условима извођења операција карактеристично је одсуство прецизне организације простора на фронт, дубину и позадину. Не постоји јасна линија разграничења између сукобљених страна, као ни директан или индиректан било који утицај сукобљених страна једне на другу. Борбени простор мења се у складу са променом опште ситуације у току свих фаза операције, уз прихватање ризика већег међупростора између јединица, што утиче на претходно планирани начин извођења и динамику операције, као и прегруписавање снага на основу примене различитих облика маневра. Посебно је карактеристично да су борбена дејства, у највећој мери, премештена у насељена места, што има за последицу прихватање ризика да јединице самостално изводе дејства у додељеним зонама операције. За временску димензију нелинеарности специфично је једновремено извршавање више задатака, што намеће потребу да снаге буду информационо умрежене, ради преношења свих садржаја у реалном времену и остваривања одлучујућих ефеката.

Дистрибуираност садржаја борбених и неборбених дејстава у операцијама одређена је посебним специфичностима окружења у којем се припремају и изводе операције. Дисперзија снага на широком борбеном простору захтева ангажовање снага свуда где је и када је потребно да се остваре одлучујући ефекти, насупрот концентрисању

²⁵ „Синхронизација је способност усмеравања додељених ресурса на одлучујућем месту и у право време ради извршавања борбених и неборбених активности у свим операцијама.“ *Доктрина операција Војске Србије*, Медија центар „Одбрана“, Београд, 2012, стр. 22.

на једну одлучујућу тачку. Основа за дистрибуцију садржаја представља јединствен развој замисли, паралелно планирање и координација свих учесника у операцији и директно зависи од употребе информационих технологија.

Једновременост у дејствима ангажованих снага у војним операцијама омогућена је дистрибуцијом садржаја. Огледа се у могућности једновременог дејства по изабраним циљевима на више различитих праваца у зони извођења операције, најчешће темпом и редоследом које непријатељ не може да прати, јер се суочава са великим бројем потпуно различитих ситуација, што омогућавају командно-информациони системи. Свако од ових дејстава производи неки ефекат, чији збир је већи него да су извођена неvezано и секвенцијално. Уместо једног, просторно концентрисаног (сасређеног) напада једновремено се изводе серије напада, што је више могуће у различитим деловима зоне операције.

Интегрисаност у савременим операцијама подразумева остваривање јединства свих учесника (војне снаге, цивилне организације, невладине организације, институције Међународног црвеног крста и полумесеца и други) у зони операције, упркос различитим приоритетима учесника, од којих многи чувају своју самосталност, слободу деловања и непристрасност. Таква интегрисаност у операцијама омогућава војним и другим снагама да искористе све могућности које намеће ситуација у оперативном окружењу. У таквим условима изражена је потреба да војне и друге снаге функционишу као интегрални део јединственог система одбране, што повећава потребу за побољшањем комуникација, планирања и интероперабилности са свим учесницима у зони операције.

Интероперабилност представља способност заједничког и истовременог деловања војних снага различитих нација и структура, а односи се на могућност примене истих или сличних тактика, техника и процедура, стандардизованих информационих технологија, језика итд.

Поштовање међународног хуманитарног права у војним операцијама захтева познавање и примену његових одредаба, што се за садашња искуства не може тврдити да је у потпуности примењивано. Међународно хуманитарно право представља скуп правила којима се, из хуманитарних разлога, настоје ограничити последице оружаног сукоба. Међународно хуманитарно право штити лица која не учествују (или више не учествују) у непријатељствима и ограничава средства и

методе ратовања. Употреба војне силе у савременим операцијама заснива се на најважнијим принципима међународног хуманитарног права: пропорционалности, опрезности, разликовању, неизбежности и хуманости.²⁶

Поред наведених карактеристика, у теорији се врло често помињу асиметрија, дисиметрија и мрежноцентричност, као карактеристике савремених војних операција. Војска САД је током борби у Ираку 2003. године први пут применила елементе мрежноцентричног ратовања. Информациона технологија и нови начин размишљања учинили су да модерно конципирана војска убедљиво порази традиционално конципирану војску.²⁷ Мрежноцентричност је производ информатичке ере ратовања коју карактерише непостојање граница између фронта и позадине. Мрежноцентрично ратовање омогућава размену информација између сензора (без обзира на платформу), извршиоца (без обзира на сервисе) и доносиоца одлука и организације подршке (без обзира на локацију). Сукоб је асиметричан уколико један од против-

²⁶ Доктрина операција Војске Србије, Медија центар „Одбрана“, Београд, 2012, стр. 24–25.

²⁷ Пуковник Џејмс Хаукрофт „Мрежноцентрично ратовање у Ираку 2003 – искуства и поуке“, Војно дело 4/2008.

ника није у стању или не жели да води рат са сличним саставом снага, доктрином и материјалним ресурсима и има другачије политичке и војне циљеве.

Може се уочити да, заправо, асиметричност, дисиметричност и мрежноцентричност садрже карактеристике: мултидимензионалност, прецизност, нелинеарност, дистрибутивност, једновременост и интегрисаност, односно асиметричност и мрежноцентричност можемо разложити на наведене карактеристике.

Закључак

Сложена и нелинеарна природа савремених војних операција захтева флексибилну и модуларну организацију војних снага. Оно што је сада већ реалност, а и предвиђања блиске будућности, јесу мобилне, модерно опремљене и одлично оспособљене јединице. Модерно ратовање и савремене операције карактерише интеграција човека са техником, уз тежњу да се информација користи у реалном времену. Информациона технологија, као један од елемената основа развоја и примене командно-информационих система, знатно утиче на квалитет командовања.

„Нажалост, постоји неумољиви закон технологије по коме и најреволуционарнији проналасци, када постану прихватљиви за све, престају да буду прихватљиви уопште. Технологија је тенденциозно демократична јер обећава исте услуге свима, али функционише искључиво ако се њоме служе само богати. Чим почну да је користе и сиромашни, одлази у хаос... Када је возу требало два сата да из места А дође у место Б, појавио се аутомобил који је стизао за само сат времена. Због тога је и коштао много. Али чим је постао доступан масама, путеви су постали закрчени и воз је постао бржи”.²⁸

Развијене земље имају привремену предност, која ће се временом смањивати, јер ће информациона технологија бити једнако доступна и мање развијеним државама, терористичким групама или појединцима. Употребом једнаке информационе технологије коју ће користити обе зарађене стране, оваква предност могла би се анулирати, а исход операције поново довести у зависност од већ познатих старих чинилаца – наоружања и, одувек одлучујућег, људског фактора. Савремена технологија омогућила је да сада нови облици претњи мо-

²⁸ Умберто, Е.: *Како сам путовао са лососом*, Београд: Народна књига – Алфа, 1998.

гу потећи од различитих субјеката, група, односно подједнако од богатих и сиромашних.

На основу анализе чињеница и генезе развоја операција примећује се да нове карактеристике операција нису настајале произвољно, него је тај процес условљен одређеним правилностима и закономерностима. Карактеристике савремених операција је тешко и набројати, јер их има много, а чиниоци и оперативно окружење брзо се мењају и различито утичу на ток операције. Бројност карактеристика савремених операција указује да су војне снаге суочене са великим бројем различитих ситуација и проблема и много опција и могућих решења. Врло је тешко открити те правилности, а самим тим и предвидети будућност.

Савремено окружење намеће проблеме за чије решење се тражи целовит прилаз и сагледавање свих аспеката и често одступање од утврђених шаблона ради остваривања тактичких, оперативних и војно-стратешких циљева. У складу с тим, војска треба да буде способна за извођење широког спектра операција. Доктринарно опредељење Војске Србије управо и јесте да поседује снаге које располажу способностима у складу са специфичностима и карактеристикама савремених операција, односно додељеним мисијама и задацима.

Литература

1. Вукичевић, Д.: *Операције у миру*, ВИЗ, Београд, 2009.
2. Еко, У.: *Како сам путовао са лососом*, Народна књига – Алфа, Београд, 1998.
3. Нинковић, Ј.: *Теоријске основе оператике*, ВИЗ, Београд, 1985.
4. Чолић, М.: *Преглед операција на југословенском ратишту 1941–1945*, ВИИ, Београд, 1988.
5. *Доктрина операција Војске Србије*, Медија центар „Одбрана”, Београд, 2012.
6. NATO STANDARDIZATION AGENCY, *NATO Glossary of terms and definitions*, 2013, 3-O-2
7. HEADQUARTERS DEPARTMENT OF THE ARMY, *FM 3-0 Operations*, 2008.
8. Пуковник Џејмс Хаукрофт, „Мрежноцентрично ратовање у Ираку 2003 – искуства и поуке”, *Војно дело* 4/2008
9. Ковач, М.: „Појам и класификација операција”, чланак, *Нови гласник* бр. 3–4/2010, Медија центар „Одбрана”, Београд, 2010.